«ԱՐԵՒԱԼՈՒՍ»
ارمنیوی یومیه سیاسی غزته صاحب امتیاز ومدیر مسؤلی
ARÉVALOUS
Journal Arménien Politique
Bub Aali Djaddéssi, No. 38.
CONSTANTINOPLE
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉՈՒԹԻՒՆ. Տարեկան 7 մէճ. վեցամսեայ 3 ½, եռամսեայ 2։ —Արտասահման 40 ֆր. վեցամսեայ 20, եռամսեայ 10։ Թղթատարի ծախք մեր վրայ, բայց ի Բոսֆոր Լոքալէ։

ԲԻԶԱՆԴԻՈՆ

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ՔԱՆ ՓԱՐԱ — ՔԱՆ ՓԱՐԱ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ԲԻԶԱՆԴ ՔԻԶԵԱՆ
Իդիմաց Թերթին կ'ատարագրէ մի միայն
ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆՆ
Առ որ կ'ուղղուին ամէն գրութիւնք

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien,
Politique, Financier et Littéraire
Directeur–Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bub Aali Djaddéssi, No. 38.
CONSTANTINOPLE

Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 219 — Կ. ՊՈԼԻՍ, ՇԱԲԱԹ, 1897 ՀՈՒԼԻՍ 19/31 — 2 ՐԷՊԻ ԻՒԼ ԷՎՎԷԼ 1315. — 19 ԹԷՄՄՈՒԶ 1313 — Ա. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 219

Երկուշաբթի, Տօն ՎԱՐԴԱՎԱՌԻ, Բիւզանդիոն կ'հրատարակուի ըստ սովորութեան, օրուան նիւթերուն կարեւորութեան և առատութեան պատճառաւ, պարունակելով նաև ուսումնասիրութիւն մը Վարդավառի հին և նոր Տօնին նշանակութեան և քնատոմիկ աւանդութիւններուն ու սովորոյթներուն վրայ։

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆՔ

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՍԱՀԱՅՈՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ ՎՐԱՑ

Բնաբանին երեկի թուով յայտ կարեւոր պաշտօնագիր մը հրատարակեցինք։ Տէրիսի ժամերն մէջ լոյս տեսաւ չատ ժամանակէ ի վեր սպասուած պետական կարգադրութիւնը Ռուսահայոց վարժարաններուն վրայ։ Պաշտօնագրին օրինական բացատրութիւններէն գուցէ մեծ բան մը չհասկցան մեր ընթերցողք, որք արդէն չատ ժամանակէ ի վեր մտքի մէջ են Ռուսահայոց կրթական գործեան վրայ՝ հաձելով ռուս կառավարութեան։ Պարզօրէն խօսելով, Ռուսահայոց ազգային վարժարանները ամբողջովին կ'ենթարկուին Ռուսիոյ կրթական նախարարութեան իրասասութեան։ Չերթ կ'մնան միայն առաջնորդանիստ հինգ-վեց կեդրոններու սեմնարիա կոչուած միջնակարգ մեծ գպրոցները հանդերձ իրենց անմիջական նախակրթարաններով, Պատրիարքայով սահմանուած ընթացով ռուսահայ հոգեւորականութիւնը պատրաստելու։

«կառավարական կարգադրութիւնը» կ'ըսէ թէ «Հայ-Լուսաւորչական եկեղեցիներու և վանքերու յարակից գպրոցները կ'ենթարկուին հանրային կրթական նախարարութեան իշխանութեան, նոյն իշխանութեան կողմէ հաստատուած նոր նախկրթարանց հիման վրայ, թող տալով միայն որ Հայ-Լուսաւորչական կղերն իրաւունք ունենայ հսկել յիշեալ (ազգային) գպրոցներուն մէջ ուսանողներուն կրօնային կրթութեան»։—Այսինքն՝ թէպետ այս հայ գպրոցները հիմնուած են Հայոց հոգեւոր իշխանութեան ձեռամբ, թէպետ անոնց ծախքերը կ'հոգացուին հայ ժողովրդեան կամակներով, նուէրներով և եկեղեցիներուն ու վանքերուն հասոյթներով, բայց այսուհետեւ էջմիածնի Աթոռը, կամ ժողովրդէն ընտրուած և Սրբազան Հայրապետէն հաստատուած Հոգաբարձութիւնը դպրոցի գործին պիտի չխառնուին, այլ ինչպէս ո՛և է ռուսական նախակրթարանները որք Ռուսիոյ կրթական պաշտօնարանէն կախում ունին, այս զուտ ազգային նախակրթարանք ալ կախում պիտի ունենան հանրային կրթութեան պաշտօնարանէն։ Ռուս վարչութիւնը խոր չի դներ ընդ մէջ այնպիսի դպրոցներու զոր ինքն է հիմներ պետական ծախքով, և այն դպրոցներու զոր հայ ժողովուրդն հիմներ է իր արբավայրերուն յարակից, իր ծախքով, և իր հոգեւորականութեան և իր ընտրած ներկայացուցիչներուն հսկողութեան ներքեւ։ Ազգային դպրոցներուն վրայ Ազգին իրաւունքները պաշտպանելու համար էջմիածնի Աթոռը շատ ճիգեր թափեց։ Ամենայն Հայոց Հայրապետը քանիցս ուղղակի Իւզերսպուրկ դիմեց։ Խնդիրն ընդ երկար առկախ մնաց։ Ռուս վարչութեան պահանջումներուն չկրնալով համակերպիլ, հայ վարժարանք փակուեցան, կամ վերջին արձակուրդին փակուելէն ետքն ալ չբացուեցան թեմական պաշտօնէութեանց կողմէ։ Բայց եթէ բացուին, ահա այս նոր կարգադրութեան համեմատ պիտի բացուին։ «Բարձրագոյն» այսինքն կայսերական հրամանն այսպէս է։

«կառավարչական կարգադրութիւնը» կ'ըսէ թէ «էջմիածնի հոգեւոր ճեմարանի և Հայ Լուսաւորչական հոգեւոր դպրոցներու վերաբերեալ արդէն գոյութիւն ունեցող կանոնները պիտի ճիան անփոփոխ»։—Պալաժանեան վեց Առաջնորդութեանց գլխաւոր քաղաքներուն համար հաստատուած կամ հաստատելի այս վարժարաններուն, որք Ռուսահայոց ամենաբարձր կրթական հաստատութիւններն են, բացառիկ դիրք մը տուած էր կրթական հաստատութեանց չարքին մէջ, և կրթական պաշտօնարանին ձեռնադրութիւնը մինչև հոն չի հասնիր տակաւին։ Բայց այս հաստատութիւնները մանելու համար ռուսահայ պատանեկութիւնը պիտի անցնի նախակրթարաններէ որք արդէն կրթական պաշտօնարանին իրաւասութեան ենթարկուած ըլլալով, ռուս դպրոցի մը պէս կառավարուած պիտի ըլլան։ Իւաւ է որ հայերէն պիտի ուսնին հոն և Հայ. Եկեղեցւոյ դաւանանքը, բայց ռուսական ուսումնական որոց այնքան կարեւորութիւն կուտար պաշտօնարանն, և կ'գանդատեր թէ ազգային հոգաբարձութիւնք ըստ կարելւոյն փոյթ չեն տանիլ անոնց, գերակշռութիւն ստացած պիտի ըլլան այն ուսմունք։ Տղայք քանչհայերէնն անչուշտ ռուսերէնը, ռուս պատմութիւնն ու աշխարհագրութիւնը չատ լաւ սորված պիտի ըլլան։ Ուսուցիչներն հայ պիտի ըլլան հարկաւ։ բայց անոնց մասին ևս պաշտօնարանն իր պահանջումը լիովին գործադրել տուած պիտի ըլլայ, այսինքն՝ պարտաւորած պիտի ըլլայ զանոնք ռուսական կըրթական հաստատութենէ մը ուսուցչական վկայագիր ստանալու, կամ արդէն էջմիածնական իշխանութենէ ստացած վկայագիրնին ռուս վարչութեան վաւերացուէն անցընելու։ Ի մի բան, ազգային նախակրթութեան կերպիւ իւրաք ռուսացումն է այս, որուն դէմ այնքան մաքառեցան Տ. Խորէն և Տ. Մակար կաթողիկոսներն, և արդի Հայլրացասեան ալ իր ընտրութենէն ի վեր։

Պետական պաշտօնագրին երրորդ հատուածը բացատրութեան չի կարօտիր։ «Հայ Լուսաւորչական թեմական կրօնային առեանները (կոնսիստորները) ղերծ կ'կացուցուին եկեղեցիներուն յարակից դպրոցներուն ուսուցչական մարմնոյն և աշակերտներուն ցուցակները պատրաստելու պարտաւորութենէն։»—Հարկաւ։ կովը մեռաւ կաթը հատաւ։ Դպրոցները ռուս վարչութեան ձեռքն անցած ըլլալով, անիկա այլ եւս ո՛և է հայ ազգային իշխանութենէ մը ազգային վարժարանաց վրայ տեղեկագիր կամ վիճակացոյց պահանջելու չի կարօտիր։ Կառավարական հրամանագրին էջմիածնի Սինոդին հաղորդուած է որ ըստ այնմ չարժի։ Ծփղիսէ մեզ կ'ծանուցանեն թէ ռուսահայ մամուլն այս պետական կարգադրութիւններն հրատարակած է առանց ո՛և է դիտողութեան։ Ինականաբար։

ՊԱՏԿԵՐ ՄԸ ՋԱԻՑԵՐԵԱՆ ՀԱՆԴԻՍՆԵՐԷՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍՆԵՐՆ Ի ԺԸՆԵՎ

Բ.

ԺԸՆԵՎ, 12 Յուլիս 97.

Ցեղեկագրին ընթերցուէն յետոյ նախագահն է որ խօսք կ'առնու։ Երբ խաղին քաղաքական է, կամ խաղատական ժողովին նախագահը, կամ Հանրային կրթութեան պաշտօնատան մի ներկայացուցիչը, քանի մը վայրկեան խօսքերով չնորհակալութիւն կը յայտնէ կրթական գործին բոլոր աշխատողներուն, ապագայ բարւոքումներու համար ամենուն եռանդը կը գրգռէ, և ուսանողաց, ընթացաւարտ թէ մնացող, կ'ուղղէ հայրական խրատներ, ընտանեկան չէշտով մը խօսելով անոնց հետ, իբր թէ ամենքն ալ իր զաւակներն ըլլային։ Առաքինութիւնքը զորս կը յանձնարարեն մանուկներ այս նախագահք՝ կամքի կորովը, աշխատութեան սէրը և պարտուց հաւատարմութիւնն են։ կենաց գժուարութիւններուն մէջ անոնք պիտի ըլլան, կ'ըսեն, իրենց գօրավիգը, իրենց յաղթութեան երաշխաւորը և իրենց միխթարիչը։ Իրենց վստահութիւնը իրենց անձին վրայ գնել կը քարոզեն։

Երբ Էօժէն Ռիշար է որ կ'նախագահէ, վստահ եմ որ գեղեցիկ ճառի մը պիտի ունկնդրենք, գրական յատկութիւններով, խմաստասիրական տեսութիւններով, մանկավարժական նըկատողութիւններով զարդարուն ու պարարուն։ Ժընեվի մէջ երեք կարեւոր բանախօսութիւններ արտասանեց նախակրթարանաց Գոլէժի և Աղջկանց երկրորդական վարժարանի հանդիսնեըրուն առթիւ։

Նախնական կրթութեան վրայ խօսելով, կը չեշտէր պէտքն մեծարան ու համերաշխ գործակցութեան դաստիարակին ու ծնողաց, ինչ որ կընար ըլլալ արդիւնք անոնց յաճախակի բանակցութեան, որով տեղի չեն ունենար բնաւ այն հակասութիւնք ուսուցչին ու ծնողին տեսութեանց ու վարմանց մէջ որք չեն խոսափիր մանուկին սրտատեսնելէն ու կը վնասեն յաչս իրեն իր կենաց առաջնորդներուն բարոյական հեղինակութեան։ Եւ առ այս հարկ է որ ծնողք չհագդգռուին իրենց զաւկին դպրոցական կենաց առօրեայ փոքրիկ դէպքերուն առանց ձանձրոյթ զգալու։ «Խիստ չաճախ երբ մանուկը պատմէ իր դպրոցական կեանքին պատահարները, իրեն ըսած են. Ահ, նորէն այդ դպրոցի պատմութիւններդ. ուրիշ բան մ'ունի՞ս ըսելու։ Ո՛չ, կ'ըմբռնենք թէ այդ հայրը, գործի օրուան մը հոգերէն յետոյ, սիրէ պահել իր տան երեկոյի քաղցր ժամուն համար չինչ խաղաղութեան մթնոլորտ մը, թէ իւր տղայոց խնդալի չաղվազիքն ուզէ միայն խմրմրութիւն ու հանգիստ քաղել, և թէ տաղտկալի երեւի իրեն անոր մէջ ալ գտնել մանրամասն պատկերն այն գէշուձ ու սխուր բաներուն զորս երկնաւիկ էր պահ մը մտածելով վիրէնք հաստատներուն վրայ։—Ինչ որ եղաք, պիտի ըլլանք ինչ որ էք։— Կշտամբա՞նք թէ արթնացնե՞լ։ չ'յս թէ մոռնիք։ Ի՞նչ պիտի ձեռնէ ք։ Պատասխանատուութիւնը կը ծանրանայ մեր վրայ և մեր ամենուն վրայ։ Մեկզմէ հայրենեաց սիրովն ազնուացած նկարագրով մարդիկ կ'ուզեն։ Ապրիլնք—միշտ այդ հայրենիքին վրայ և մեր սրտերն անոր մէջ պիտի գտնեն մեր զաւակները մեծցնելու գաղտնիքը։»

Ժընեվի Գոլէժը երկու մասի կը բաժնուի, Սորբոն Բաժանում, վերջին Բաժանում կամ Ժիմնազ, առաջինը 3, երկրորդը 4 տարիներու ընթացքով։ Այս վերջինը իր մէջ չորս հատուածներու կը ճիւղաւորուի, պոսոլոն (գլասիք), Իրագիպոսիոն (բիւզ), Ճարտարական (պէնիք) և Մանկավարժական (Քեթոլոժիք), որք երկրորդական կրթութեան բարձրագոյն մասը կ'ասանդեն արդէն իսկ մանագիտական բաժանեալ ուղղութեամբք, թէեւ ունին հասարակաց ու միացեալ ճիւղեր։ Ըսել է թէ փիլոսոփի ծրագիրք այնքան չատ ծանրաբեռնեալ չեն ինքնին, քանի որ այս ճիւղաւորմամբ ինչ որ հատուածներէն միոյն ծրագրին մէջ կայ՝ կրնայ պակսիլ միւսին ծրագրին մէջ կամ թէ թեթեւ մասով մը մնալ անոր մէջ։ Այսուհանդերձ երկրորդական կրթութեան ծրագրի դէմ հոս և հոն խմղման կամ չարաւաստակութեան ամբաստանութիւնը, և այդ խնդրոյն վրայ կը ծանրանայ մանաւանդ Պ. Էօժէն Իրիար Գոլէժի հանդիսին մէջ արտասանած բանախօսութեամբ։ Կը յայտարարէ թէ այս մասին մտածանելի բարեացքանց նկատմամբ ընտանեացհայրերու հետ սկսած խորհրդակցութիւնք աւարտած են, որք սակայն սա իրողութիւնը հաստատած են թէ այսօրին նակ խնդիրները զանազան երեսներ ունին և տեսակէտներու համեմատ տարբեր լուծումներ կը ներկայացնեն։ Եթէ ուզուի առարկայից թիւը նուազեցնել, մտաւոր կրթութեան ծայրատումէ մը, կանխահաս մասնաւորումէ մը կը վախցուի. իսկ եթէ թիւը պահելով՝ իւրաքանչիւր ճիւղի վերաբերեալ ծախքութեանց քանակը վերածուի, այն ատեն ինչ որ տարածուեան կողմէ կը շահուի՝ կը կորսուի խորութեան կողմէ, և թէեւ չատ կամ սակն բանի վրայ լսուեր ստանայ ուսանողն, բայց ամենքն ալ աղօտ ու տարտամ կը լինին ու չուտով անհետանալու ենթակայ։ Բայց ինքն, ասենաքանը, կը կարծէ թէ կարելի է գտնել միչին ճամբայ մը,— թողուլ որ ուսանողը վերջին տարիներուն մէջ մի քանի ճիւղերու ընտրութիւն ընէ եւ զանոնք խորապէս ուսուցանել իրեն, իսկ ուրիշներու վրայ ընդհանուր լուսաւորութիւն մը տալով գոհանալ։ Արդէն, երկրորդական ուսմանց նպատակն ու անոնցմէ ստացուելիք էական առաւելութիւնը մտքին պատրաստութիւնը, իմացականութեան հերկը չէ՞ կ'ըսէ. արդ եթէ այս աշխատութիւն վարքաթիւ հրահանգաց վրայ կատարուի, միասս մը չի կրեր, ընդհակառակն՝ կը շահի, սաս խորութիւնը տարածութենէն աւելի կարեւոր ըլլալով։ Այն ատեն ջէմ մարդ մտքին տեսածին տեսական ծանօթութիւնը պիտի ունենայ, և երբք փոյացած բան նախատեսալ չէ՞ վեց մոռցուած կամ գէմ անոլոչ բաներէ»։ Ասկէց վատ, մտքին այդ ամիսիսումը, կրկնաբան (Էնոպէտիք) գաշնս այդ անձկացումը կարեւոր կը համարի Պ. Ռիշար մանաւանդ բարոյական կրթութեան դաստիարակութեան տեսակէտով։ «Պէտք է խոստովանիլ, կ'ըսէ, իւրացնելիք նիւթերու կայսը արգելք մ'է ոչ միայն իմացական, այլ և բարոյական դաստիարակութեան ո՛ր և է վրայ։» Կը գանէ որ դաստիարակութիւնը չափազանց կ'անտեսուի, թէ կարի այլամերժ կերպով զուտ խնացականութեան դաշտը ընդարձակել աշխատելուցս վերջի ժամանակներս և թէ ծայրայեղութեան մէջ ինկած են ամէն առաքինութիւն ուսման միայն վերագրելով, իբրև թէ ան իրեն նպատակն ըլլար, մինչդեռ միչց մը միայն կընայ ա պարտի ըլլալ։ Գրային, մանենական լեզուներ կրթութիւն մը կուտանք այսօր, ու նոր սերունդը չափազանց կամ մանաւանդ պէշ կը կարդայ։ Այդ անյաղթութիւն ընդերցման մէջ՝ կ'սպաննէ անհատականութիւնը որ պարզապէս ընդունարան մը կը լինի ու կը կորսնցնէ քիչ քիչ անկախութեան ունակութիւնն, ինչպէս ամէն սկզբնականութիւն։ Միտքը նրբացնելու, կահաւորելու զրաղման մէջ ա՛լ ժամանակ չի մնար կամքի զսպանակները ձգտեցնելու ու նկարագիրները դարբնելու։ Աւտ՛ Թայլ, ախտակիր, «ա՛լ ուզել չկրցող» երիտասարդութիւն մը, ինչպէս կ'բսեն անոր ներկայացուցիչներուն մէջէն անոնք որք աւելնէն լաւ գիտեն բացատրել ինչ որ իրենց «հոգւոյ վիճակը» կ'անուանեն։ Բայց պէտք է խորհիլ. «հզօր հոգիները, բարոյական արիութիւնք աւելի թանկագին և աւելի օգտակար են ժողովրդի մը քան նոյն իսկ ներհունութիւնը (էնթելիժընս)։» Ա՜հա այսպիսի տեսութիւններով Զուիցերացի պետական մարդը դէմ կ'ելնէ արդի կրթութեան և անոր հիմնական բարենորոգման պէտքը կը հռչակէ։ «Մտեղտականութիւն կայ վերստին ձեռք առնելու դաստիարակութեան գործը, նոյն իսկ իւր հիմերուն մէջ, զայն հիմակուընէ աւելի լաւ հասկնալու ու անոր լաւագոյն բաշխում մ'ընելու համար։ Իմպոպուլարիզասիոնները չեշտուիչքերով լուսե, երիզներ կազմելը լուսագոյն պիտի ըլլար» (*) Ռ. Ց. ՊԼՐՊԼԻՐԵԱՆ

ՍԵՒ ԾՈՎԻ ԱՓՈՒՆՔԷՆ

(ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ԲԻԶԱՆԴԻՈՆԻ»)

ԲԱԹՈՒՄ, 29 Յնս. 97.

Բարեբար անձրեւներն սկսան գալ որուն կարօտ մնացեր էինք ամիսներէ ի վեր. երկու օրէ չարունակ կ'անձրեւէ և մարդոց հետ կենդանիք իսկ սկսան ժպտիլ։ Մէկ ամիսէ ի վեր ամէն չոգենաւերով գաղթականք մաս առ մաս սկսան վերադառնալ. ընդհանրապէս անգործ մասն է որ կ'փութայ վերադառնալ և ինչպէս կ'տեսնենք, հետ գնհակ հետեւողներու թիւը կ'տուալ։ Բայց դիտելի է որ ներքին գաւառներէն նոր ի նորոյ եկող գաղթականներ ալ պակաս չեն միչտ։ Քաղբիւզի գործարանք որք գրեթէ գադրած էին գործելէ, վերջին օրերս սկսած են աշխատութիւններն և բաւական արտահանութիւն ունեցան։ Կովկաս՝ քարիւղը արտադրող այս գաւառը Թուրքիացիէն սուղ կ'գնէ քարիւղը. փութին (13 օրական) 7 ½ ղ. տուրք կ'առնու կառավարութիւնը. միայն Բաթում և Պագու այդ տուրքէն ազատ են։ Ռուսական երեք մեծ ընկերութեանց եօթն նաւ կուգան և կը մեկնին դէպ յՕսման ամէն չաբթու. իսկ արտասահմանէն քանիէն աւելի կուգան զանազան ընկերութեանց նաւերէն և ասոնք ամենքը կատարելապէս լեցուած են ապրանքով ու ճամբորդով։ Ռուսական նաւերն ուղղակի իրենց յատուկ նաւամատոյցին և քաղաքներուն կ'մտանեն, իսկ օտար նաւերէն միայն կազ բեռնաւորելու և կողերը քարափներուն կրնան մերձենալ. միւսները նաւակով կ'հաղորդակցին և ապրանքին կուտան ու կ'առնեն։

Արտասահմանէն եկող նաւերը նաւահանգիստ չմտած պարտաւոր են տեղացի նաւապետի մը առաջնորդութեան հպատակիլ որ իր հրամանատարութեամբ կ'մտնէ ու որոշեալ տեղ մը երկամ կ'նգէ. անմիջապէս առողջապահական պաշտօնեայք կ'այցելեն նաւն և մանրակրկիտ քննութեամբ մը երբ արտօնեն հաղորդակցութիւնը, մաքսային և ոստիկանութեան պաշտօնեայք անձամբ նաւ մանելով, պաշտօնական քննութիւններն ճամբորդներու մասին նաւուն մէջ կ'կատարեն. անցագրերնիդ կ'քննուի. յետոյ դրքերնիդ մի առ մի կ'նայուի. կ'արտօնուիք նաւակ իջնել ձեր ունեցածներով, եւ բոլորովին ազատ էք այլեւս ուր որ ուզէք երթալու և ոչ աքէ հարցաքննուելու։ Իսկ ներքին ճամբորդութեանց համար նաւ մտածելիք կամ ժամերով սպասելիք պատճառ մը չունիք։ Ռուսահպատակն երբ ուրիչ քաղաք մը պիտի երթայ, վայրկենապէս իր բնաքաղաքին ոստիկանապետէն ձրի անցագիր մը կ'ստանայ. եթէ քրէական յանցանք մը չունի, անյապաղ կ'ստանայ արտոնագիրը. հակառակ պարագային ծանր պատասխանատուութեան կ'ենթարկուի պաշտօնեան։ Իսկ օտարհպատակներն իրենց փաղաքիրներով ազատ են ամէն

(*)։—Շարունակութիւնն ԲՇ. ի թուով։

ՀԱՅ-ԲՕՇԱՆԵՐՈՒ ԿԵԱՆՔԷՆ (*)

(ԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ)

Դիրուկ, կլօրիկ աղջիկ մըն էր Աննան, Թուխ մազերով, չագանակագոյն աչքերով, կարմիր այտերով և քիչ մը խոշոր ձեւերով։ Մեր մէկ բարեկամին տան ապատուհին էր անիկա, և պէտք է ըսել, տիպար ապատուհի մը։ Ամեն անգամ որ մեր այն բարեկամին տունը կ'երթայինք, կը տեսնէինք զինքը, այն դիրուկ, խոշոր ձեւերով Աննան, որ հովի պէս թեթեւաչարժ՝ կ'սպասաւորէր հիւրամեծարութեան ամեն փափկանկատութիւններովը, և ամեն ծառայութիւն ու հրաման ճիշդ ժամանակին կատարելով անթերի ու խղճամիտ հոգածութեամբ մը։ Շատ պարկեշտ ու հեզահոգի, լրիկ ու անտարբեր երեւոյթ մ'ունէր և սակայն զգացումէ զուրկ չէր երեւեր, ու անհամակրելի ալ չէր։ Մեր բարեկամը չատ գոհ էր իրմէ. տան պզտիկները չատ կը սիրէին զինքն և մեծ քրոջ մը պէս անոր կապուած էին, կ'ըսէին թէ ինքն ալ ա՛յնքան սիրով կը գուրգուրայ անոնց վրայ և ամեն ինչ կ'ընէ անոնց հաճելի ըլլալու համար։ Չէինք գիտեր ու չէինք ալ հարցուցած թէ ո՛վ էր, որո՞ւմ աղջիկ էր Աննան, մինչև իրեն հարս եղած օրը, և որքա՜ն զարմացանք երբ իմացանք թէ այդ աղուոր, բարի Աննան բօշի մը աղջիկ է եղեր։

Օր մը երբ մեր այդ բարեկամին տունը գնայինք, զարմանօք դիտեցինք թէ տունը հանդիսական երեւոյթ մը ունէր։ Աւագին՝ քահանաները որ կարգ մը այրերու հետ բազմած էին սենեկի մը մէջ. անդիմս սենեակը հագուած չքնեղ կնկերու բազմութիւն մը որ կը չաղակրտէին, և ան այս ու այն կողմը՝ այր եւ կին քանի մը բօշաներ, սովորականէն քիչ մը մաքուր հագուած, որոնք խոհանոցը կամ բակը կը պնդտային կամ հոս ու հոն փռուած նստած էին։

Շատ չտեւեց իմանալու համար թէ այն օրն ինքնակոչ հրաւիրեալներն եղած էինք եզական հարսնիքի մը։ Աննան հարս պիտ՝ ըլլար. բօշա երիտասարդի մը հարս պիտ՝ երթար։ Բայց կարելի՞ բան էր որ Աննան, այդ քաղքենի կեանքի և փառաւոր տուներու մէջ վարժուած աղջիկը՝ բօշի մը խեղճ հիւղակը և ասանդական ու մուրացկան կեանքն ընդգրկելու յօժարէր, մինչ քաղաքացի հայ երիտասարդ կը պակսէր իրեն...։

Այն առենը պատմեցին մեզի իրողութիւնը։

Աննան բօշի մը աղջիկ էր. հայրն ու մայրն այդ գեղանի աղջիկն իրենց ասանդական կեանքին անպատեհութիւններէն խնայելու մտածումով՝ տարիներ առաջ բերած յանձնած էին զինքն այս տան, ուր աղջիկը բնաձին գիւրամերձութեամբ մը քաղաքի կեանքին բոլոր պայմաններուն այնքա՛ն վարժուած, փարած, իր բօշական ցեղային կոչումներն ու ձեւերն ա՛յն աստիճան կորսնցուցած և այլակեր-

(*)։—Բօշաներն՝ իրենց առանձնաչատուկ և ինքնորոշ բարքով, սովորութիւններով եւ խառն բարբառով, հարի հետաքրքրական ժողովուրդ մ'են, որոց կեանքը կրնայ նիւթ մատակարարել չահեկան ուսումնասիրութեան մը։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ԱՐԱՐԱՏ, 30 Յուլ. — Սկսած ապրիլ ամսից մեր մեջ տարածվում է ծաղկախտի համաճարակ, որ մինչև հիմա խլել է մոտ 10 մարդկանց կյանք։ Ամենից շատ մահացել են 5 տարեկան երեխաները։ Ներկայումս ախտահարվածների թիվը հասնում է 15-ի։ Ամենից շատ տուժել է Նոր Նախիջևանը։ Ախտահարվածների թիվը հասնում է 150-ի։ Ներկայումս հիվանդությունը սկսել է նահանջել։ Ախտահարվածների մեծ մասը պատկանում է հայերին։ Ախտահարվածների թվում կան նաև ռուսներ։ Ախտահարվածների մեծ մասը պատկանում է աղքատ դասակարգին։ Ախտահարվածների մեծ մասը պատկանում է աղքատ դասակարգին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ՎԱՆ, 30 Յուլ. — Վանի նահանգապետ Ռաուֆ փաշան հրամայել է Վանի նահանգի բոլոր գավառներում հաշվառել բոլոր հայերին, որոնք ունեն 15 տարեկանից բարձր տղաներ։ Հաշվառումը կատարվում է հետևյալ կերպ։ Յուրաքանչյուր գավառում նշանակվում է հատուկ հանձնաժողով, որը կազմված է լինում գավառապետից, զինվորական հրամանատարից, ոստիկանապետից և երկու հայերից։ Հանձնաժողովը կազմում է ցուցակներ, որոնց մեջ գրանցվում են բոլոր հայերի անունները։ Ցուցակները ներկայացվում են նահանգապետին։ Հաշվառումը կատարվում է գաղտնի։ Հայերը մեծ վրդովմունք են հայտնում այդ հրամանի դեմ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, 30 Յուլ. — Ռուսական դեսպանատունը հրաժարվել է տալ անձնագրեր Ռուսաստանի հպատակ հայերին, որոնք ցանկանում են մեկնել Ռուսաստան։ Դեսպանատունը հրաժարվել է տալ անձնագրեր Ռուսաստանի հպատակ հայերին, որոնք ցանկանում են մեկնել Ռուսաստան

Ղ. Ալիշան. Սիսական. Ազգագրական ուսումնասիրութիւն. Վենետիկ. Ի տպարանի Ս. Ղազարու. 1893. Գին 10 ֆր.

Ղ. Ալիշան. Սիսուան. Պատմական ուսումնասիրութիւն. Վենետիկ. Ի տպարանի Ս. Ղազարու. 1895. Գին 10 ֆր.

ՕՄՈՎ ՅՍՆՀԱՏ

ՅԱԶԱՄՈՎԻՉՈՒ ՅՈՂՈՒԿ ՀԱՅՈՑ

ԳԱԶԱՏԱՅԻ ԳՈՒՄԱ

Ի՞նչ ասաւ ան, որ ըսաւ թէ ինք ալ կ՚ուզէ երթալ Երուսաղէմ, ուր Յիսուս խաչուեցաւ, ու ինք ալ խաչուի անոր պէս։ Ի՞նչ ըսաւ ան, որ ըսաւ թէ ինք ալ կ՚ուզէ մեռնիլ անոր պէս, որ մեզ ազատէ մեղքերէն։ Ի՞նչ ըսաւ ան, որ ըսաւ թէ ինք ալ կ՚ուզէ մեռնիլ անոր պէս, որ մեզ ազատէ մեղքերէն։

—Ես չեմ գիտեր, ըսաւ Յիսուս։ Ես չեմ գիտեր, թէ ինչ ըսաւ ան։ Ես չեմ գիտեր, թէ ինչ ըսաւ ան։

Ասոնք ըսելէ յետոյ, Յիսուս ուզեց գնալ Երուսաղէմ, ուր խաչուեցաւ։ Ան գնաց Երուսաղէմ, ուր խաչուեցաւ։ Ան գնաց Երուսաղէմ, ուր խաչուեցաւ։

Ան գնաց